

Ocene in poročila

Jože Kokole: Bibliografija doktorskih disertacij Univerze in drugih visokošolskih in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920—1968. Ljubljana, Univerza 1969. 232 + (V) str. 8°.

Lani je slavila slovenska univerza svojo petdesetletnico. Ob tej priložnosti so bile mnoge svečanosti, izdali pa so tudi tri knjige. V prvi, »Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani«, je objavljen obsežen in temeljit pregled o njenem dosedanjem delovanju. V drugi, »Univerza v Ljubljani« (II. knjiga) so biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev za leta 1956 do 1966 (o tem je poročala že lanska »Knjižnica«). Tretja knjiga pa je Kokoleva bibliografija. To delo smo nekoliko poznali že od prej, saj je bilo njegovo kronološko poglavje objavljeno leta 1966 v »Knjižnici«, le da je segalo samo do leta 1965. Sedaj je avtor potegnili snov do konca leta 1968, jo prikazal z vsemi možnimi podatki in pregledno uredil. Dobili smo bibliografijo, ki se v vseh pogledih uvršča med naša najboljša tovrstna dela. Količinsko niti ni bogve kako obsežna — njeno gradivo je 690 disertacij. Njene vrednote so drugod: v pomembnosti gradiva in strokovni obdelavi.

Povod za nastanek disertacije je sicer formalne narave (napisati, predložiti in zagovarjati jo mora, kdor si hoče pridobiti doktorski naslov), po kakovosti pa mora ustrezati ravni znanosti svojega časa. Zato število in vsebina disertacij kake nacionalne univerze (in ljubljanska je taka) že tudi nakazuje, koliko je kakšen narod znanstveno tvoren in v katera področja je zlasti usmerjen študij njegovih znanstvenikov. (Ob strani

puščamo dejstvo, da niso v Ljubljani doktorirali samo Slovenci in da so tudi po letu 1919 nekateri Slovenci doktorirali drugod; število enih in drugih ni posebno veliko, najbrž pa močno enako.) Na nastanek disertacij in izbiro snovi zanje vpliva vrsta činiteljev: neraziskanost pojava, možnost raziskovanja (inštituti, laboratoriji, knjižnice, arhivi), sposobnost univerzitetnih učiteljev in drugih znanstvenikov, da vzbude zanimanje za svojo stroko, za znanstveno delo sploh itd. Tako, na primer, pogostnost disertacij iz kemije in fizike izvira, med drugim, iz aktualnosti teh ved, ki v našem stoletju doživljata izreden razcvet, hkrati pa tudi iz mentorskih sposobnosti Maksa Samca (pred vojno) in iz prizadevanj Inštituta Jožefa Stefana (po vojni).

Disertacije so z vso resnostjo napisane znanstvena besedila, saj se z njimi avtorji potegujejo za priznanje svojega dela. Tako gradivo je za bibliografa mikavno, ker vnaprej ve, da se bo ukvarjal z deli, ki so vredna truda. Poseben čar pa je v tem, da so disertacije običajno razmnožene le v nekaj izvodih in zato javnosti manj znane in težje dostopne. Šele zadnja leta prejema NUK po en izvod vsake disertacije in od tedaj so uvrščane v »Slovensko bibliografijo«. Niti popolnega seznama, kdo je v Ljubljani doktoriral, nismo imeli. Kokole je torej zaoral hvaležno ledino. Na rektoratu Univerze je poiskal imena doktorandov in naslove njihovih disertacij. Večino doktorskih naslovov je namreč podelila Univerza, le izjemoma drugi (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Visoka šola za politične vede, Tehniška visoka šola, ko je bila

samostojna). Teološka fakulteta podeljuje doktorski naslov tudi po letu 1950, ko se je odcepila od Univerze. Teh disertacij Kokole seveda ni upošteval, bibliografsko pa jih je opisal Marijan Smolik v Bogoslovnem vestniku 1969, str. 396—400.

Nato je avtor iskal disertacije po fakultetah, knjižnicah, inštitutih in celo pri zasebnikih. Poudariti je treba, da je izbrskal spričo neurejenih razmer, v katerih so se disertacije hranile, zelo veliko, tudi več takega iz starejših let, kar je veljalo za izgubljeno. Po Kokoletovih podatkih za zdaj pogrešamo še 59 ali 8,5 % originalov disertacij, med njimi tudi nekaj takih, ki niso doživele natisa niti v povzetku (npr. Klement Jug: Vzročni potek nagnoskega življenja. 1923). S presenečenjem pa ugotavljamo, da niso vsi izgubljeni originali iz časa pred vojno ali med njo, temveč da jih pet datira v povojni čas (dva celo v leto 1953). Vzrokov za tako stanje je najbrž več, med njimi gotovo tudi premajhna skrb fakultet in ustanov, ki so disertacije prejele, ter pogostnost selitve in reorganizacij.

Tako se je sestavljal lahko približal zdravemu načelu, da vse gradivo opiše po avtopsiji, le deloma. Poleg običajnih bibliografskih podatkov je dodal še mentorja ali referenta, datum obrambe in fakulteto, datum promocije ter hranišče. Prav je storil, da je natančno označeval, kako je razmnoženo besedilo (rokopis, tipkopis, ciklostil, ofset). V drobnejšem tisku navaja bibliografski opis objave, če jo je disertacija doživela. Upošteval ni le samostojne in celotne natise, temveč tudi odlomke ali povzetke v časopisih in zbornikih, domačih in tujih, vse pa v precizni in jasni podobi. Tako široko zastavljena naloga dopušča možnost, da avtor — kot sam pravi — morda ni opazil in zapisal vseh natisov. Težave so povzročale objave pod spremenjenim naslovom in v tujini, nad čemer nimamo zanesljivega pregleda.

Gradivo je razvrstil po UDK. Zanimivo, da se je tudi pri tako specializiranem gradivu, kot so strogo znan-

stvena dela, pojavila težava, s katero se morajo ubadati vse bibliografije, zlasti splošne, ki uvrščajo vsako delo le po enkrat. Pride do »zasilnega« uvrščanja v eno stroko, čeprav bi lahko delo bolj ali manj upravičeno sodilo še v katero drugo. Kokoletovo načelo, kako se je v takih primerih odločal (uradni naziv doktorata, stroka mentorja ali referenta ipd.), je bistro in uporabno. Pregled po osnovnih skupinah UDK kaže takole število upravljenih disertacij: filozofija in psihologija 37, teologija 40, družbene vede 93, matematika in prirodoslovne vede 236, uporabne vede, medicina in tehnika 124, umetnost 34, jezikoslovje in književnost 55, zemljepis in zgodovina 71.

Pomožnih kazal je veliko in obsežnih; polnijo kar tretjino knjige. Takih pomočnikov ni nikdar preveč, da so le smiselni in natančni. V našem primeru so. Hkrati kažejo tudi na stvari, ki bi jih sicer težje opazili. Iz kronološkega pregleda vidimo, da je bila prva promocija na ljubljanski Univerzi 15. julija 1920. Tedaj je dobila doktorski naziv Anka Mayer za študijo O učinkovanju formalina na škrob. Iz istega kazala tudi vidimo, da je bilo v letih 1965 in 1966 obranjenih blizu 200 disertacij ali dobra četrtina vseh. Takrat so zamudniki pohiteli, da so še ujeli stare, ugodnejše pogoje za dosego doktorata. Poslej mora kandidat opraviti najprej tretjo stopnjo univerzitetnega študija (magisterij), potem se šele sme potegovati za doktorski naslov. Kazalo po ustanovah in fakultetah kaže med drugim na pogosto reorganiziranje fakultet po vojni. Knjigo sklepajo kazalo avtorjev, mentorjev in referentov ter strok.

Tako urejena in s tolikimi kazali podprta bibliografija omogoča vsestransko, hitro in zanesljivo uporabo, k čemur pripomore še dobra grafična izvedba. Tiskovnih pomot se je vtihtapilo malo in take so, da jih ni vredno omenjati. Na začetku zapisa ne sodbe ne spreminjajo.

Jože Munda